

תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט עמוד א

תנו רבנן: ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין, מכאן ואילך - פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל. והיה לשון של זהורית מלבין, מכאן ואילך פעמים מלבין אינו מלבין. והיה נר מערבי דולק, מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה. והיה אש של מערכה מתגבר, ולא היו כהנים צריכין להביא עצים למערכה חוץ משני גזירי עצים, כדי לקיים מצות עצים. מכאן ואילך - פעמים מתגבר פעמים אין מתגבר, ולא היו כהנים נמנעין מלהביא עצים למערכה כל היום כולו. ונשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע, ויש אוכלו ומותיר. מכאן ואילך נשתלחה מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן מגיעו כפול, הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף מא עמוד ב

משנה. קשר לשון של זהורית בראש שיעיר המשתלח, והעמידו כנגד בית שילוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף מא עמוד ב

גמרא. איבעיא להו: ולנשחט אקשירה קאי או אהעמדה קאי? תא שמע, דתני רב יוסף: קשר לשון של זהורית בראש שיעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו שלא יתערב זה בזה, ולא יתערב באחרים. אי אמרת בשלמא אקשירה קאי - שפיר, אלא אי אמרת אהעמדה קאי - נהי דבחבריה לא מיערב, דהאי קטיר ביה והאי לא קטיר ביה - באחריני מיהת מיערב! אלא לאו שמע מינה - אקשירה קאי, שמע מינה.

אמר רבי יצחק: שתי לשונות שמעתי, אחת של פרה ואחת של שיעיר המשתלח. אחת צריכה שיעור, ואחת אינה צריכה שיעור, ולא ידענא הי מינייהו. אמר רב יוסף: ניחזי אנן; של שיעיר המשתלח דבעי חלוקה - בעי שיעור, ושל פרה דלא בעי חלוקה - לא בעי שיעור.

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: שלש לשונות שמעתי, אחת של פרה, ואחת של שיעיר המשתלח, ואחת של מצורע.

תוספות יומא דף מא עמוד ב

שלוש לשונות - הא דלא נקט נמי של שיעיר הפנימי נ"ל משום דההיא לא הוה אלא כדי שלא יתערב לא הוה לה שיעור כלל אבל הני כיון דיש בהן צורך הוה להו שיעור וזה של שיעיר המשתלח היה בו צורך לידע אם הלבין כדכתיב כשלג ילבינו (ישעיה א).

תוספות ישנים מסכת יומא דף מא עמוד ב

של שיעיר המשתלח דבעי חלוקה. פי' חציו בסלע וחציו בין קרניו כדתנן לקמן וכפי' רש"י וא"ת אמאי לא תני שלש ולחשוב לשון של שיעיר של שם כדאמרינן לעיל יש לומר שלא היה שם אלא חוט שני בעלמא משום הכירא ואי הוה מפרש דחלוקה היינו שנותנין חציו בשעיר של שם אתי שפיר דלא חשיב לה אלא חד אלא כפי' רש"י תנן לקמן בהדיא:

רא"ש מסכת יומא הלכות סדר עבודת יום הכיפורים

קשר לשון של זהורית [משקל שתי סלעים] בראש שיעיר המשתלח והעמידו בשער המזרחי במקום שמוציאין אותו לשלחו ולנשחט היה קושר לשון אחד בצוארו כדי שלא יתערב לא בשעיר המשתלח ולא בשאר שעירים ובסדר אתה כוננת כתיב אף שעיר של שם יעמידנו כנגד בית שחיטתו ותימה דבהדיא בגמרא מסיק דאקשירה קאי...

ר' עובדיה מברטנורא מסכת יומא פרק ד משנה ב

ולנשחט - היה קושר לשון של זהורית כנגד בית שחיטתו כלומר בצוארו והשתא לא אתי לאתחלופי בשעיר המשתלח, שזה בראשו וזה בצוארו. ותרוייהו בשאר שעירים לא מתחלפי שאלו לשון של זהורית קשורה בהם ושעירים אחרים אין לשון של זהורית קשורה בהם:

תפארת ישראל - יכין מסכת יומא פרק ד משנה ב

יד) בית שחיטתו. ר"ל בצוארו, שלא יתחלפו זה בזה, ולקחו זהורית מדכתיב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, והי' סימן טוב לישראל שילבין הזהורית שבשעיר המשתלח כשהשליכו מהצוק, והזהורית שבשעיר הנשחט, כששחטוהו תלו הזהורית על פתח ההיכל, וכשהגיע השעיר הנשלח, להמדבר, הי' זה הזהורית שעל הפתח מלבין [פ"ו]:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף סז עמוד א

מה היה עושה? חולק לשון של זהורית, חציו קשור בסלע וחציו קשור בין שני קרניו. ודחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף סז עמוד א

מה היה עושה חולק לשון של זהורית. ונקטריה כוליה בסלע! - כיון דמצוה בשעיר דילמא קדים ומלבין, ומיתבא דעתיה. - ונקטריה כוליה בין קרניו! - זמנין דגמיש ליה לרישיה, ולא אדעתיה. **תנו רבנן: בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ, הלבין - היו שמחין, לא הלבין - היו עצבין ומתביישין. התקינו שיהיו קושרין על פתח אולם מבפנים, ועדיין היו מציצין ורואין: הלבין - היו שמחין, לא הלבין - היו עצבין. התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו. אמר רבי נחום בר פפא משום רבי אלעזר הקפר: בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבפנים, וכיון שהגיע שער למדבר - היה מלבין, וידעו שנעשית מצותו, שנאמר +ישעיהו א+ אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו.**

תפארת ישראל - יכין מסכת יומא פרק ו משנה ו

לג) חציו קשר. כדי שיראה כשילבין בשעת דחיפה, דאם יהיה הזהורית רק בקרניו, לא יוכל להציץ היטב, **אבל אותו לשון של זהורית שקשור על פתח ההיכל, כבר הלבין מקודם כשהגיע למדבר** שהיה רחוק מירושלים ג' מיל, וכסופי פרקן:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף סח עמוד ב

משנה. אמרו לו לכהן גדול: הגיע שער למדבר. ומניין היו יודעין שהגיע שער למדבר? דירכאות היו עושין, ומניפין בסודרין, ויודעין שהגיע שער למדבר. אמר רבי יהודה: והלא סימן גדול היה להם: מירושלים ועד בית חדודו - שלשה מילין, הולכין מיל וחוזרין מיל ושוהין כדי מיל, ויודעין שהגיע שער למדבר. רבי ישמעאל אומר: והלא סימן אחר היה להם, **לשון של זהורית היה קשור על פתחו של היכל, וכשהגיע שער למדבר היה הלשון מלבין**, שנאמר +ישעיהו א+ אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו.

תוספות ישנים מסכת יומא דף סח עמוד א

חולק לשון של זהורית כו'. [ואם תאמר למה ידחה הבאת הלשון חוץ לתחום וכי הוי זה כמו דחיית השעיר בשבת וטומאה ויש לומר] שאין מביאין אותו ביום הכפורים שכבר הביאו אותו מאתמול אי נמי על ראש שעיר מביאין אותו דמחמר כלאחר יד הוא כדאמרין בפסחים בריש אלו דברים גבי סכין **ובמסכת שקלים פרק התרומה (מ"ב) מוכח דהאי לשון של זהורית דהכא אין זה לשון זהורית שהיו קושרין במקדש בראש השעיר המשתלח** לעיל בפרק טרף בקלפי (דף מא ב) דקתני פרה ולשון של זהורית שבראש שעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה כבש שעיר ולשון שבין קרניו באין משירי הלשכה^א:

תוספות יום טוב מסכת יומא פרק ו משנה ח

על פתחו של היכל - **ותנא קמא ורבי יהודה סברי כדאיתא בבבלייתא דף ס"ז** דבראשונה היו קושרין וכו'. ולפי שהיו מציצין ורואין ואם לא הלבין היו עצבים. התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו. ולבתר הך תקנתא מנין היו יודעין וכו' אלא דרביית היו עושין כו':

משנה מסכת שקלים פרק ד

[ב] פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה כבש פרה וכבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו ואמת המים וחומת העיר ומגדלותיה וכל צורכי העיר באין משירי הלשכה אבא שאול אומר כבש פרה כהנים גדולים עושין אותו משל עצמן:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת שקלים פרק ד משנה ב

ולשון של זהורית - שני תולעת שמשליכין אל תוך שריפת הפרה. וה"ה לעץ ארז ואזוב, אלא נקט לשון של זהורית לבד לחלק בין לשון של זהורית זה ללשון של זהורית של שעיר המשתלח: ולשון שבין קרניו - לידע אם הלבין ונתכפרו עוונותיהן של ישראל. והני אינם צורך קרבן לפיכך אינן באין מתרומה שהופרשה לשם קרבנות אלא ממה שנשתייר בלשכה אחר הפרשת התרומות:

תוספות יום טוב מסכת שקלים פרק ד משנה ב

ולשון שבין קרניו - דאסמינהו אקרא כמ"ש ב"ד דיומא בס"ד **ואיכא לספוקי בלשון שבשעיר הנעשה בפנים** כדתנן התם **ובלשון שקושרין בפתחו של היכל** כדתנן התם ספ"ו:

תפארת ישראל - יכין מסכת שקלים פרק ד משנה ב

ז) זהורית. צמר סרוק כלשון בצבע קארמזין שמשליכין לתוך שריפת הפרה, וה"ה העץ ארז ואזוב שמשליכין לשריפתה רק מדכרוכין תוך הזהורית להכי כלל לכולהו ע"ש הזהורית, **וי"א דהכא מירי בל' זהורית שבראש שעיר שעלה גורלו לה'** [ת"י יומא דס"ז ד"ה חולק]:

(י) קרניו. ומכ"ש לשון של זהורית הקשור בראש הנעשה בפנים. ולשון שתלו ביו"כ ממעל לפתח ההיכל [כספ"ו דיומא], **דלא רמיזי כל כך בקרא, דהרי עיקר רמז הלבנות העוונות בשעיר המשתלח כתיבי** [כשבת פ"ט]:

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ג

הלכה ד

וקושר לשון זהורית משקל שתי סלעים בראש שעיר המשתלח ומעמידו כנגד בית שלוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו, ושוחט את פר החטאת אשר לו ואת השעיר שעלה עליו הגורל לשם.

הלכה ז

...כיצד היה עושה חולק לשון של זהורית שבקרניו, חציו קושר בסלע וחציו קושר בין שתי קרניו, ודוחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד...

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ד

הלכה א

...ואחר כך מגריל על שני השעירים, וקושר לשון של זהורית בראש המשתלח ומעמידו כנגד בית שלוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו...

כסף משנה הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ג הלכה ד

[ד] וקושר לשון של זהורית וכו' עד כנגד בית שחיטתו. שם במשנה (דף מ"א) ומפרש הגמ' דה"ק ולנשחט יקשרנו כנגד בית שחיטתו שלא יתערב זה בזה ולא באחרים. ופירש"י דקושר לנשחט לשון כנגד צוארו. ויש לתמוה על רבינו שסתם במקום שהיה לו לפרש...

בית המלך (חסון) הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ג הלכה ד

[ד] וקושר לשון זהורית משקל שתי סלעים וכו' ולנשחט כנגד בית שחיטתו וכו'. הכי תנן במתניתין ביומא דף מ"א ובעי בגמרא ולנשחט אקשירה קאי או אהעמדה קאי ופשיט דאקשירה קאי ורבינו לא ביאר בזה כלום אלא תפס לישנא דמתניתין כדמותה כצלמה ומרן כ"מ תמה על זה והניח הדבר בתימה וראיתי בספר מים חיים שרצה לתרץ ולומר דכיון דחזינן לר' יוחנן ורבי יונתן דנקטו בדבריהם ג' לשונות ואלו בשעיר הפנימי לא נקטו ש"מ דס"ל דאהעמדה קאי ולא אקשירה וכן נראה מדתנן בפ"ד דשקלים כבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו באין משיירי הלשכה ואילו שעיר הנעשה בפנים לא קתני אלמא דאהעמדה קאי וגם פשט לשון המשנה הכי משמע דקאי להעמדה לפיכך לא פי' רבינו דלנשחט קאי אקשירה אלא סתם דבריו ונקט לשון המשנה וס"ל כפשטא דאהעמדה קאי זה תוכן דבריו יעו"ש:

ודברים תמוהים הם בעיני מכמה טעמי חדא דאמאי [לא] דקדק תלמודא דקדוקים אלו ולפשוט דאהעמדה קאי אלא ודאי מדלא חש תלמודא בזה נראה דאינו הכרח כלל והוא כמ"ש התוס' דטעמא דרבי יוחנן דלא נקט אלא ג' לשונות ולא נקט שעיר הנעשה בפנים הוא משום דבהני ג' צריך שיעור גדול אבל בשעיר הנעשה בפנים בחוט בעלמא סגי כיון שאינו אלא לסימנא בעלמא וכ"כ בתוספות ישנים יעו"ש. ומזה הטעם נראה דלא נקטו שעיר הנעשה בפנים במס' שקלים כיון שהוא חוט אחד בעלמא אבל שעיר המשתלח שהוא שיעור גדול ושוויו הוא גדול הוצרך מתניתין לאשמועין שבאים משיירי הלשכה ועוד קשה אף דיהיבנא ליה כל דיליה מ"מ הקושיא במקומה עומדת דאמאי לא פי' רבינו סברתו והביא לישנא דמתני' בסתם אדרבא השתא קשה יותר כיון שהוא רוצה לפסוק היפך סתמא דתלמודא היה לו לפרש דבריו בהדיא וגם מ"ש הרב דפשט הלשון דמתניתין נראה דקאי אעמדה מלישנא דתלמודא לא משמע הכי אלא דשקולים הם אפשר למימר הכי ואפשר למימר הכי ולפיכך בעי תלמודא אהיכן קאי כללו של דבר הוא לענ"ד דדברים אלו לא ניתנו ליכתב והנכון הוא דלעולם רבינו כפשטא דתלמודא הכי ס"ל ונקט לישנא דמתני' וסמך על המעיין וק"ל:

הר המוריה הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ג הלכה ד

כנגד בית וכו'. עיין במרן שתמה שלא פירש שקשר לו בצוארו, וכן תמה הרא"ש על סדר אתה כוננת יעו"ש ואולי אפ"ל מדקאמר שם שלש לשונות שמעתי ולא קחשיב לשון דשעיר הפנימי אף על גב דהתוס' שם בד"ה שלש וכו' יישבו זה אולי רבינו לא ס"ל כן ואולי הוי מספקא ליה בזה ולכן לא העתיק רק לשון המשנה ואולי קבלת המסדר אתה כוננת הכריעו בזה גם במוסף סדר עבודה דידן משמע כן יעו"ש.

[עוד יש ליישב שיטת הרמב"ם וסדר אתה כוננת דמשו"ה דחו סוגיא זו מהלכה דהא איכא סתמא בברייתא דלא כסוגיא דהכא דתניא ביומא דף ס"ז ע"א ת"ר בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ הלבין היו שמחין וכו' התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו ע"כ. מבואר מברייתא זו דמתחלה לא היו קושרין כלל על ראש שעיר המשתלח ג"כ ואח"כ הוא שהתקינו כן א"כ קשה קודם התקנה למה לא היו חוששין שלא יתערב השעיר המשתלח בשאר השעירים ובשעיר הפנימי. אלא על כרחך צריכין אנו לומר דלא חיישינן כלל לשמא יתערבו דהא כהנים זריזין הם ובפרט בעבודת יוה"כ דמצותו בכהן גדול דזריז טפי וסתמא דברייתא זו דלא כסוגיא דהכא לכן השמיטו הרמב"ם ובעל סדר אתה כוננת סוגיא זו מהלכה ופירשו דמתניתין דהכא דתני דקשרו לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח מיירי אחר התקנה ולא משום דשמא יתערבו כדאוקים לה הש"ס הכא וכמו דתנן סתמא דמתניתין ביומא דף ס"ז אחר התקנה.

איברא כי התוס' ישנים שם כתבו וז"ל שם ד"ה חילק לשון וכו' ובמסכת שקלים פרק התרומה מוכח דהאי לשון של זהורית דהכא אין זה לשון של זהורית שהיו קושרין במקדש בראש שעיר המשתלח לעיל פרק טרף בקלפי דקתני פרה ולשון של זהורית שבראש שעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה, כבש שעיר ולשון שבין קרניו באין משוירי הלשכה עכ"ל

ולפי דברי התוס' ישנים אין ענין הברייתא דהתם להכא כלל ואין מקום ליישב דברי הרמב"ם וסדר אתה כוננת כמ"ש, ומיהו ק"ל על התוס' ישנים מהא דאמרינן בסוגיא דהכא לקמן כי אתא ר' דימי א"ר יוחנן שלשה לשונות הם וכו' ואם נאמר כהתוס' ישנים אמאי לא חשיב ארבע לשונות דהא יש הלשון שהיה בראש שעיר המשתלח מלבד זה שבין קרניו. ואין לומר דגם לשון זה היה לו משקל שני סלעים דהא עיקר הטעם הוא משום דבעי חלוקה ולשון זה לא היה צריך חלוקה כלל וקצ"ע, ובאמת התוס' ישנים שפירשו כן היינו משום שהיה לפנייהם הגי' במשנה דשקלים פרה ולשון "שבראש שעיר המשתלח" באין מתרומת הלשכה ואח"כ תנא ולשון שבין קרניו ולגירסתם מבואר במשנה דשני לשונות הם, אמנם לפנינו הגרסא במשנה שם פרה ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה וכו' ולשון שבין קרניו באין משיורי הלשכה ולא גרסינן ברישא דמתניתין "שבראש שעיר המשתלח". ולפ"ז אין מהכרח לפרש כהתוס' ישנים אלא כמו שפי' הרע"ב שם דזה הלשון דרישא מיירי בשני התולעת שמשליכין תוך שרפת הפרה וה"ה לעץ ארז ואזוב ונקט לשון של זהורית בלבד כדי לחלק בין זה ללשון של זהורית של שעיר המשתלח עכ"ל וכן פי' בקרבן העדה ומהר"א פולדא בירושלמי שם ועיי"ש בתוס' יום טוב פ"ד דשקלים ד"ה ולשון וע"ע ברמב"ם פ"ד דהלכות שקלים דין א' ובמל"מ שם ודוק, או אפשר לפרש המשנה דשקלים כמו שפירש חד מגאוני קדמאי הנדפס מחדש בש"ס ווילנא פירוש ריבב"ן ז"ל שם ולשון של זהורית בעוד שהיה מלבין נותנין אותו באולם כדאמר ביומא בפרק שני שעירי וכו' ולשון שבין קרניו לאחר שמת שמעון הצדיק שראו שלפעמים היה מלבין ופעם לא היה מלבין התקינו שהיו מניחין בין קרניו ובסלע עכ"ל. ולפ"ז דיש לפרש מתניתין דשקלים דלשון של זהורית הנשנה כאן וביומא דף ס"ז אחת היא ממילא מוכח מברייתא דהתם דלא כסוגיא דהכא ושפיר עשו הרמב"ם ובעל סדר אתה כוננת שהשמיטו סוגיא זו מהלכה וזה נכון וכן מוכח לשון הרמב"ם כאן לקמן דין ז' שכתב כיצד היה עושה חולק לשון של זהורית שבקרניו חציו קושר בסלע וכו' הוסיף על לשון המשנה תיבות "שבקרניו" להורות כי זה הוא הלשון שכתב כאן שהיה בראש שעיר המשתלח הוא עצמו שהיה בין קרניו. מפי ידינ"פ הרב הגדול מו"ה צבי הירש הלוי נרו יאיר בלייוויס].

מרכבת המשנה (חעלמא) הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ג הלכה ד

[ד] ומעמידו וכו'. עי' כ"מ שכתב ויש לתמוה על רבנו שסתם וכו'. ונ"ל דרבנו סובר דאע"ג דמברייתא דרב יוסף נפשט דקאי אקשירה סובר רבנו דלא קי"ל הכי אלא כר' יצחק וכרבי יוחנן דנקטו שתי לשונות עיין בתוס' ד"ה שלש לשונות ומשו"ה שינה רבנו במכוון לשון המשנה והעמידו ונקיט ומעמידו דמשתמע אהעמדה. ועי' מה שכתבתי פ"ד מהל' שקלים ה"א ודוק ועיין בתוס' ישנים. אי נמי דרבנו מפרש דהיה קושרו לנשחט איזה חבל ולא בעינן לשון ומפני שאין לחוש כ"כ לתערובת הנשחט באחריני. ובלשון המשנה והעמידו שפיר יש להסתפק דהכי קאמר והעמיד לנשחט משא"כ רבנו שכתב ומעמידו אי ס"ד אהעמדה קאי הו"ל למימר והנשחט דזה מבואר מדרך המליצה דבלשון בינוני לא שייך ומעמיד לנשחט אלא ומעמיד את הנשחט אבל בלשון עבר שפיר יש לפרש ולנשחט העמיד כנגד בית שחיטתו הילכך בלשון רבנו ליכא לספוקי דודאי פירושו ולנשחט קושר כנגד בית השחיטה ולא שיקשור בצוארו.